

Inkludering och integrering i skolan

- En studie av hur verksamhetsföretädare upplever
dessa områden

David Lundqvist

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Självständigt arbete grundnivå 157:2012

Lärarprogrammet: 2010-2015

Seminariehandledare: Bengt Larsson

Examinator: Rolf Carlson

Handledare: Susanne Montin

Inclusion and integration in school

- A study of how occupation predecessors perceive
these areas

David Lundqvist

THE SWEDISH SCHOOL OF SPORT
AND HEALTH SCIENCES

Master Degree Project 157:2012

Teacher Education Program: 2010-2015

Supervisor: Bengt Larsson

Examiner: Rolf Carlson

Tutor: Susanne Montin

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Syftet med det här arbetet är att dels göra en teoretisk genomgång av de viktigaste styrdokumenterna när det gäller inkludering, dels att med hjälp av några verksamma pedagogers tankar belysa hur inkludering gestaltar sig i en reell skolmiljö, samt undersöka hur integrering fungerar i praktiken i dessa skolmiljöer.

Hur upplever respondenterna att inkludering av elever i behov av särskilt stöd fungerar på sina respektive arbetsplatser?

Hur upplever respondenterna att integrering av elever med invandrarbakgrund fungerar på sina respektive arbetsplatser?

Metod

Jag har använt ett kvalitativt tillvägagångssätt med intervjuer som metod för datainsamling för att få mer fördjupade svar på mina frågor. Jag känner samtliga respondenter sedan tidigare.

Resultat

Inkludering av elever i behov av särskilt stöd genomförs så ofta det är möjligt. Det beror på flera faktorer som vilken typ av problematik det handlar om och om det finns resurser. Många olika individuella anpassningar görs hela tiden för att underlätta för skolsvårigheter.

Skolsvårigheter förklaras idag mycket med medicinska eller psykologiska diagnoser, men kan också förklaras av vilken studiekultur man kommer ifrån eller andra sociala faktorer. För etniska minoriteter som lever i segregerade områden i samhället kan tillföras en ökad risk för svårigheter i dagens skola.

Slutsats

Inkludering av elever i behov av särskilt stöd är en stor utmaning för skolan, liksom integrering av etniska minoriteter från segregerade områden. Det krävs förbättringar och omorganisering. Vidare forskning är nödvändig.

Abstract

Aim

The purpose of this study is partly to theoretically go through the most essential goal statements concerning inclusion, partly with help of a few practicing pedagogues' thoughts enlighten how inclusion appears in a real school environment, together with apposing how integration works practically in these school environments.

How do the respondents experience that inclusion of students with special needs works on their respective workplaces?

How do the respondents experience that integration of students with foreign background works on their respective workplaces?

Method

I used a qualitative procedure with interviews as method to get more deepened answers on my questions. I know all of the respondents from earlier.

Results

Inclusion of students with special needs is fulfilled as often as possible. It depends of several factors, like the problems at hand and available resources. Several different adaptations are made individually to ease school problems. Presently, school problems are explained with either medical or psychological diagnoses, but may also be explained by what culture of studying one is from or other social factors. Ethnical minorities living in segregated parts of society may run higher risk of school problems today.

Conclusions

Inclusion of students with special needs is a big challenge for school, along with integration of ethnical minorities from segregated parts of society. Improvements and reorganization are required. Further study is necessary.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Våra styrdokument	6
2 Teoretisk bakgrund	8
2. 1“Vi och dom”	8
2. 2 Modern skola i ett postmodernt samhälle	8
2. 3 Det relationella perspektivet	9
2.4 Det kompensatoriska perspektivet	9
2.5 Forskning om inkludering av elever I behov av särskilt stöd	9
2.6 Forskning om skolsegregering av etniska minoriteter	10
3 Teorier	10
3.1 Bourdieu	10
3.2 Antonovsky	11
3.3 Ramfaktorsteori	11
4 Syfte och frågeställningar.....	12
5 Metod	12
5.1 Urval	12
5.2 Tillförlitlighetsfrågor	13
5.3 Forskningsetiska principer	14
6 Resultat.....	15
6.1 Ramfaktorer	15
6.2 Olika diagnoser	16
6.3 Mindre grupper	18
6.4 Särskoleintegrering	18
6.5 På gränsen för att få gå I särskola	18
6.6 Språkstörning	20
6.7 Gymnasiesärskolans inkludering	20
6.8 En modell för individanpassning i gymnasiets idrott och hälsa	23
6.9 Elever med invandrabakgrund	24
6.10 Inkludering I Tyskland	26
7 Diskussion	26
7.1 Metoddiskussion	28
Litteraturlista	29
Bilaga - sökord	31

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Jag har ständigt funderat över att människors tillvaro inte alltid tycks bli så rättvis som den skulle kunna bli. Jag har även reagerat över hur negativt den svenska skolan omskrivits och hur statistiken över elevers skolresultat försämrats. Det räcker med att skriva in ordet ”skolresultat” i Statistiska centralbyråns sökmotor så syns där mängder av mätningar av detta. Segregeringen i skolan och samhället är ett faktum. I vissa kommuner är det mer än andra. Jag själv kommer från och har verkat i en kommun där det finns en tydlig segregation i samhället och detta speglas naturligtvis i skolans miljö. Samhällsekonomiska klasser är tydligt uppdelade. Fördomar och utanförskap är problem för invandrarungdomar i utsatta områden. Skolintegrering och inkludering är en stor utmaning för pedagoger, skollära och hela samhället i alla förenta nationer men av yttersta vikt i ett samhällsperspektiv.

I FN:s barnkonvention står att:

”för att kunna uppnå en fullständig och harmonisk utveckling av sin personlighet, bör barnet växa upp i en familjemiljö, i en omgivning av lycka, kärlek och förståelse” (FN:s barnkonvention, 1989, s. 12).

Dessa grundläggande värderingar är inte självklara i alla familjer och många människor kommer till Sverige på flykt från platser i moraliskt kaos. Barn- och ungdomsutvecklingen ställs inför sina största prövningar då de omedelbara närområdena och anknytningen till föräldrar och andra vuxna är otrygg.

Under min utbildningstid till lärare har jag fått fördjupa mig i en del psykologiska och sociologiska frågor kring hälsa. I första kursen vi läste skrev jag en uppsats om just ämnet hälsa och tog upp det salutogena tankesättet där vi skall förebygga ohälsa genom att alltid fokusera på det som gör oss friska och arbeta förbyggande (Antonovsky, 2005). Vi har även gått en kurs i specialpedagogik i vilken mitt intresse för ämnet inkludering väcktes och nu får ett utlopp i detta arbete.

1.2 Våra styrdokument

I Förenta Nationernas barnkonvention står:

”Konventionsstaterna skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt”

(FN:s barnkonvention 1989, Artikel 2, s. 14).

En konvention är en överenskommelse inom de förenta nationerna som blir lag i de länder som undertecknar den. Alla internationella organisationer arbetar med så kallade normativa instrument, vilka är överkommelser nationerna emellan som blir mer eller mindre bindande. Konventionen är det starkaste instrumentet medan en deklaration är mer av en politisk överenskommelse snarare än rättslig. Under fyra dagar sommaren 1994 höll The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) den konferens som resulterade i Salamancadeklarationen.

”Den vägledande princip som ligger till grund för denna handlingsram är att skolorna skall ge plats för alla barn, utan hänsyn till deras fysiska, intellektuella, sociala, emotionella, språkliga eller andra förutsättningar. Den skall omfatta handikappade såväl som andra barn, gatubarn och barnarbetare, barn från språkliga, etniska eller kulturella minoriteter samt barn från andra eftersatta eller marginaliserade områden eller befolkningsgrupper” (UNESCO, 1994).

Skolverket utformar skolläroplanen på uppdrag från Sveriges folkvalda regering och beskriver att grundläggande demokratiska värderingar och ett arbete för de mänskliga rättigheterna ska vara grunden i skolväsendet:

”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell” (LGR-11. s 7).

”Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där” (LGR-11. s 7).

2 Teoretisk bakgrund

2.1 ”Vi och dom”

”De farligaste orden i varje språk är ’vi och dom’”, sade Peter Gärdenfors, professor i kognitionsvetenskap vid Lunds universitet. ”Vår ständiga dragning mot att kategorisera

människor, att känna samhörighet med dem som liknar oss själva, att behandla alla som tillhör vår egen sfär på ett annat sätt än folk utanför; egenskaper som genom historien gång på gång utnyttjats av makten för att manipulera och härska. Människan är ett hjälpsamt djur, som samarbetar och planerar om framtida behov, inte minst tack vare språket. Men det finns också en baksida som ofta visar sig mot dem som befinner sig utanför våra cirklar." (DN 2011-08-28)

2.2 Modern skola i ett postmodernt samhälle

Inger Assarson, socionom och gymnasielärare skriver mycket om det specialpedagogiska skolarbetet ur ett samhällsligt och filosofiskt perspektiv i sin bok *"Utmaningar i en skola för alla"*. Historiskt har skolan som institution verkat för att differentiera skolelever som avviker från normen vilket i det postmoderna samhället ska fungera i motsatt riktning där samhället ska speglas med sin ständiga förändring och mångfald (Assarson, 2008, s. 13-17). Det krävs omorganisering inom skolan. Många lärare menar dock att det är för krävande med för heterogena grupper och att denna vision är utopisk (Persson, 2008, s. 35). Inkludering i stora elevgrupper är bättre för individens självkänsla och utveckling (Haug, 1998, s. 23).

Arbetsätten, när det gäller synen på avvikelse och normalitet, skiljer sig åt på våra skolor precis som omnämns i boken *"Att platsa i en skola för alla"* (Hjörne & Säljö 2008, s. 70). Differentieringsbehov uppstår när heterogeniteten i elevgruppen omöjliggör undervisning till medeleven. Eleverna är på så olika nivå att kunskapsavståndet blir för stort. Specialpedagogen förväntas få in de eleverna i rätt fas vilket ställer mycket höga krav på denna yrkesgrupp.

Kategorisering innebär att uppdelning sker utefter färdigheter och intressen. Kategorisering är svår att komma ifrån i äldre åldrar när skolan är uppbyggd av kunskapsmål i styrdokumentet. Eleverna är olika och måste ha olika former av mål. Att diversifiera normaliteten, är ett alternativ för att få bort kategorisering, vilken betyder att göra det som är annorlunda normalt (Leon, 2001, s. 22). Detta kräver en omstrukturering av tankesätt i samhället generellt, alla människor måste hjälpa de utsatta i högre utsträckning. Vidare är en mer omfattande skolöverblick hos all personal nödvändig innan man fastställer problem hos enskild elev, skolproblem får inte bli elevproblem (Hjörne & Säljö, 2008).

2.3 Det relationella perspektivet

Moira von Wright, fil. dr. i pedagogik skriver i *"Att arbeta med särskilt stöd"* om det punktuella och det relationella perspektivet. Det punktuella syftar till att individen är en fristående varelse som skall förstås utifrån dess inre utan hänsyn till omgivning. Läraren är avgörande i hur relationen mellan elev och lärare yttras. I det relationella perspektivet ser man

på individen som en del i ett sammanhang och tar hänsyn till yttre omständigheter, erfarenheter och social bakgrund. Här strävar läraren efter att ta elevers perspektiv på tillvaron. (von Wright, 2008)

2.4 Det kompensatoriska perspektivet

Peder Haug, norsk professor i pedagogik, lyfter i sin rapport, ”*Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*”, fram det kompensatoriska perspektivet som funnits sedan 1800-talet, men framträtt mer efter 1970-talet. Elever med svårigheter ska kompenseras när de inte uppfyller de normativa kraven.

Risken med kompensatoriskt och punktuellt perspektiv på organisatorisk nivå är utanförskap, sänkt självkänsla och fortsatta skolsvårigheter. Elever blir stigmatiserade eftersom de blir särbehandlade och själva syftet med compensationen är oftast orealistiskt att uppnå enligt erfarenhet (Haug, 1998, s. 18). Detta kan förlängas efter skolan när eleverna ska ta sig in i arbetsmarknaden. En känsla av oduglighet och identitetskris hos individen kan ge psykiska och sociala problem där missbruk och/eller gängkriminalitet kan bli en utväg för att känna tillhörighet eller fly verkligheten.

2.5 Forskning om inkludering av elever med särskilda behov

Ett av de viktigaste syftena med skolinkludering är möjligheten till social acceptans och utveckling av ett hälsosamt förhållande mellan elever med och utan handikapp. Vi bör se på inkludering som ett sätt att ur ett filosofiskt perspektiv implementera rättvisa i skola och samhälle där alla människor är unika medlemmar i samhället och kan bidra på sitt sätt. Risker med inkludering föreligger dock då forskning visat på att elever med handikapp upplever social isolering och segregering (Hodge m.fl, 2003, s. 29).

Det finns många studier som visar på att en inkluderande miljö för elever med särskilda behov förbättrar deras studieresultat. I en amerikansk litteraturstudie från 2012 påvisar författaren statistiskt hur elever med särskilda behov, som deltagit mer i normal klassrumsmiljö med vanliga grupper och undervisningsformer, förbättrar sina studieresultat inom exempelvis läsning och matematik (Alquraini & Gut, 2012, s. 42). Vidare omnämns att inkluderingsprogram av elever med svåra handikapp inte förbättras effektivitet eller kvalitetsmässigt. Detta skulle dock kräva en stor uppoffring för att anpassa innehållet

läroplanen, formulera lämpliga instruktioner och användning av assisterande teknologi. (Alquraini & Gut, 2012, s. 43). Organisationen gör det alltså inte möjligt att effektivt inkludera särskolemässiga elever som det ser ut idag, men det genomförs för elever med mildare handikapp.

2.6 Forskning om skolsegregering för etniska minoriteter

Girma Berhanu skriver att de politiska budskapen om en skola för alla och inkludering inte når fram till klassrummen. Vidare tar hon upp att den stora invandringen under de senaste årtionden satt det svenska utbildningssystemet under en enorm press. Den etniska segregeringen och olikheter i samhället ställer våra politiker inför stora utmaningar med social integrering i allmänhet och skolinkludering i synnerhet (Berhanu, 2011).

Svenska forskare har lyft fram att utvecklingen i segregerade bostadsområden där etniska minoritetsgrupper är synliga medför en ökad skolsegregering vilket inverkar negativt på skolresultat (Andersson, Östh & Malmberg, 2010).

Elever med invandrarbakgrund som lever i segregerade bostadsområden riskerar att stöta på hinder i sin skolgång. Detta beror av hur den sociala omgivningen påverkar individer i förhållande till skolkulturen. Interaktionen inom etniska grupper kan influera skolelevens studiemål, studievänor och utbildningsnormer (Bygren & Szulkin, 2010).

3 Teorier

3.1 Bourdieu

Bourdieu hävdar att samhällets invånare består av olika klasser beroende på socialt, kulturellt och ekonomiskt kapital. Det kulturella kapitalet är det som framträder tidigast och ärvs oftast från föräldrar. Vilka kapital man får avgör sedan hur man ser på saker och vilken smak man har (Bourdieu, 1984). Vidare tar Bourdieu upp begreppet habitus som innebär vanemönster. Hur man resonerar och handlar i olika sammanhang beror på vilket habitus man har med sig (Bourdieu, 1990). Habitus är starkt knutet till de olika former av kapital som en individ/familj/släkt/folkgrupp besitter.

3.2 Antonovsky

Antonovsky berättar om det salutogena tankesättet och skriver om KASAM (känsla av sammanhang). De praktiska konsekvenserna blir att:

- Fokusera på det friska
- Tro på utveckling och ha positiva förväntningar
- Ge förmåga att se alternativ för att lösa problem
- Fokusera på det goda beteendet (ger positiv uppmärksamhet)
- Ge positiv kritik (signalera: gör så här, så får du uppmärksamhet)

Detta möjliggör utveckling av en god självkänsla och generella motståndskrafter mot det ohälsosamma som gör oss sjuka och deprimerade. Begreppet KASAM omfattar tre byggstenar. *Begriplighet* innebär förmågan att förstå, förutse och tolka upplevelser som sker runt omkring och inuti individen. För att begripa krävs resurser. Kvaliteten på dessa resurser avgör individens *hanterbarhet*. Det krävs även att individen känner ett värde av att lägga sitt engagemang på livets utmaningar i *meningsfullhet* (Antonovsky, 2005).

3.3 Ramfaktorsteorin

Ulf Paul Lundgren, läroplansteoretiker, professor och skolverkets förste generaldirektör, menar med ramfaktorteorin att det finns begränsningar till vad som kan genomföras. Detta handlar om omkringliggande faktorer som pedagoger inte själva kan påverka som exempelvis tid, lokalförutsättningar, material och andra resurser eller ekonomiska begränsningar (Lundgren, 1999). Tiden är en av de mest avgörande ramfaktoren när det kommer till skolresultat, elever har en viss tid på sig att ta till sig det som står angivet i våra kursplaner för varje årskurs. Det gör att läraren måste anpassa sin planering så att allt i det centrala innehållet finns med och eleverna tillgodogörs kunskapskraven. Bristande stödresurser är också en ramfaktor som kan innebära svårigheter i en skola för alla.

4 Syfte och frågeställningar

Syftet med mitt arbete är att dels göra en teoretisk genomgång av de viktigaste styrdokumenterna när det gäller inkludering, dels att med hjälp av några verksamma pedagogers tankar belysa hur inkludering gestaltas i en reell skolmiljö, samt undersöka hur integrering fungerar i praktiken i dessa skolmiljöer.

– Hur upplever respondenterna att inkludering av elever i behov av särskilt stöd fungerar på sina respektive arbetsplatser?

– Hur upplever respondenterna att integrering av elever med invandrabakgrund fungerar på sina respektive arbetsplatser?

5 Metod

Jag ville samla kunskap från olika perspektiv inom läraryrket om hur inkludering och integrering fungerar i praktiken. Jag valde att genomföra det här arbetet med en kvalitativ ansats. Det innebär att jag genom att genomföra djupintervjuer i form av narrativa beskrivningar ger en bild av hur verkligheten ser ut (Trost, 2002, s. 33). Jag valde den här metoden för att jag ville ha just en bild av hur verkligheten ser ut med en fördjupning inom just ett par skolor. Intervjuerna spelades in och transkriberades för att sedan sammanfattas i resultatet. En sådan här typ av studie kan ge en bättre uppfattning av hur deltagarna upplever verkligheten i form av kroppsspråk och uttryck än om man använder sig av enkäter.

5.1 Urval

Samtliga deltagare känner jag sedan tidigare och har på olika sätt samverkat med dem inom den verksamhetsförlagda utbildningen eller i andra sammanhang.

- Första intervjun genomfördes med en grundskollärare som jag visste hade stor erfarenhet av inkludering av elever med särskilda behov. Lärare 1 började som förskollärare i Stockholm 1977 och utbildade sig senare till 1-6 lärare. Arbetar på en grundskola i en förort till Stockholm sedan 10 år tillbaka.
- Till den andra intervjun valde jag en specialpedagog med erfarenhet från både grundskolan och gymnasiet. Specialpedagog A är utbildad grundskolelärare i botten och arbetade först som speciallärare på deltid, sedan vidareutbildning i två perioder och därefter heltid specialpedagog på samma grundskola som lärare 1. Numera nyanställd på en stor gymnasieskola denna termin. Arbetar organisatoriskt i nära samarbete med lärare, elevhälsoteam och föräldrar samt förmedlar hjälpmedel och stöd till elever i behov av stöd.
- Den tredje respondenten utgjordes av en lärare som verkar i gymnasiesärskolan samt med nyanlända invandrare och har kunskap om inkluderingsfrågan därifrån. Lärare 2

är nyligen utbildad idrottslärare och hälsopedagog och vikarierar nu, sedan ett år tillbaka, i en gymnasieskola som innefattar en särskola där hälften av arbetstiden utgörs av att undervisa särskoleelever i idrott och hälsa. Alla elever på särskolan har någon form av utvecklingsstörning. På skolan finns även ett hotell- och restaurangprogram där elever med inlärningssvårigheter av olika slag får en nationell gymnasieutbildning men med särskilt stöd och anpassning.

- Den fjärde för att hon arbetar mycket med individanpassning på gymnasiet. Lärare 3 har en lång erfarenhet som idrottslärare och har arbetat inom gymnasieskolan i nästan 30 år. Hon har skapat en specialpedagogisk verksamhet i ämnet idrott och hälsa på sin skola i form av en hälsostudio. Detta har blivit ett specialpedagogiskt alternativ för elever som inte klarar betyget i idrott och hälsa, främst på grund av att de inte ville delta i undervisningen.
- I den sista intervjun ville jag få in ett internationellt perspektiv och höll en videokonferens med min tyska studentkollega som har mycket kunskap om läget både i Sverige och i Tyskland. Lärare 4 är inte färdig lärare än, han läser sista terminen på gymnasielärarprogrammet i idrott och hälsa samt samhällsvetenskap i Tyskland. Han har praktiserat i både Sverige och Tyskland och känner till båda skolsystemen. I Sverige praktiserade han på samma skola som lärare 2.

Samtliga pedagoger har verkat i områden med stor segregering.

5.2 Tillförlitlighetsfrågor

Begreppet reliabilitet brukar användas för att ange tillförlitligheten i mätningar av olika slag. Det finns fyra begrepp som ska beaktas när en forskningsstudie genomförs för att den ska bli tillförlitlig (Denscombe, 2009):

- Validitet förklarar hur noggrant tillvägagångssättet av datainsamlingen genomförts och hur relevant den är för studiens syfte. Mina intervjufrågor var mycket öppna och breda liksom ämnet jag behandlar men de höll sig inom ramen för syftet med studien.
- Tillförlitlighet syftar till att andra forskare i framtiden ska kunna använda samma metod och erhålla liknande resultat. Respondenterna för min studie har olika erfarenheter och frågorna diskuterades på olika sätt utefter detta. För mer exakta frågeställningar krävs enkätundersökning med fler undersökningsdeltagare.

- Generaliserbarhet syftar till att forskningen i framtiden ska kunna genomföras på olika grupper och ge liknande resultat. Min studie riktades i första hand till personal i skolan.
- Objektivitet syftar till att forskarens egna åsikter inte ska påverka resultatet. Jag lade inte in något citat som togs ut sitt sammanhang och allt som diskuterades med relevans till syftet finns med i resultatet.

5.3 Forskningsetiska principer

- Informationskravet handlar om att de berörda inom studiens ramar skall underrättas angående syftet med arbetet samt att de har rätt att avbryta deltagandet. Hur forskningen är uppbyggd och varför den genomförs samt hur resultaten kommer att bearbetas och redovisas ska berörda personer också informeras om (Vetenskapsrådet, 2012). Jag berättade för alla mina respondenter om vad mitt arbete kommer att handla om samt varför jag valt just de som deltagare.
- Samtyckeskravet handlar om att deltagarna i undersökningen alltid har rätt att själva välja på vilka villkor och under hur lång tid de ska delta. De ska kunna avbryta sitt deltagande närsomhelst utan att det påverkar dem på något sätt (Vetenskapsrådet, 2012). Jag förklarade inför intervjuerna att det hela var frivilligt och att allt var upp till dem själva angående diskussionsunderlag och tillvägagångssätt.
- Konfidentialitetskravet finns till för att skydda deltagarnas anonymitet. De ska vara införstådda med att ingen information som kan identifiera respondenten kommer att presenteras i något sammanhang (om inte överenskommit) (Vetenskapsrådet, 2012). Jag berättade att inga namn eller skolor kommer att förekomma i mitt arbete, samt att den informationen ej skulle spridas vidare.
- Nyttjandekravet handlar om att alla insamlad data enbart får användas i forskningssyftet. Den får inte gå vidare för kommersiellt bruk eller andra ändamål utanför vetenskapen (Vetenskapsrådet 2012). Jag förklarade att alla information kommer att användas endast för den här studien och sedan raderas.

6 Resultat

6.1 Ramfaktorer

Grundskolan tillämpar inkludering i så hög grad det är möjligt. Lärare 1 menar att det fungerar bra så länge man har en bra resurs. I nuvarande klass går en elev i behov av särskilt stöd med svår ADHD. Rent inlärningsmässigt fungerar det bra utöver lite problem med läsutveckling, det är det sociala som kan bli svårt och jobbigt och då gäller det att man har en bra resurs. Eleven har en assistent som stöd under hela skoldagen. Enligt lärare 1 är assistenten nödvändig för att eleven ska sitta kvar i klassrummet och göra det den skall, eleven är inte i behov av stödundervisning av specialpedagog.

Under en period på sju veckor var den här eleven utan någon resurs i klassrummet. Denna period blev en påfrestning för lärare 1 då eleven kräver att en vuxen förebygger hela tiden så att inte konflikter uppstår med de andra barnen då den inte kan sociala koder. Eleven tar medicinering för sin diagnos och det märks när medicinen går ur kroppen att eleven blir mycket utåtagerande mot de andra i gruppen. Lärare 1 anser att inkludering utan resurs i det här fallet går ut över undervisningen då denna då måste ta den sociala problematiken som ofta uppstår. Det uppstår dessutom ”ringar på vattnet” då elever i gruppen som är något okoncentrerade påverkas i hög grad av eleven med svår ADHD och blir oroliga. Då uppstår fler konflikter i klassrummet.

I skolan arbetar en specialpedagog, tidigare har de haft två stycken men den ena bytte skola. Lärare 1 anser att det råder brist på specialpedagoger i skolan. Specialpedagogen har ett rum dit elever går för stödundervisning. Ibland kommer hon in och är med på lektioner, så skulle lärare 1 vilja ha det oftare.

Var tredje år äger avstämningspunkter rum där eleverna i nationella prov skall färdighetstestas och ska ligga på en viss nivå, men däremellan kan man glida lite fram och tillbaka med kunskapskraven. Specialpedagog A tycker att det är svårare idag än vad det var tidigare, det går åt mycket ekonomiska resurser med extrapersonal som ska finnas som stöd i klassrummen.

Det positiva med inkludering av elever i behov av särskilt stöd i ett samhällsperspektiv är att det minskar utanförskap och motverkar ”vi och dom” mentaliteten. Det instämmer specialpedagog A i och tillägger att det ger en ökad förståelse för olika människors

förutsättningar. Det negativa kan i ett klassrumsperspektiv vara att utåtagerande elever med svåra koncentrations- och samspelssvårigheter påverkar andra elevers inläring och studieresultat. Detta anser specialpedagog A förekommer både på grundskolan och gymnasiet och är ett stort dilemma.

Specialpedagog A berättar att mycket är en fråga om vad varje elev får kosta samt att gymnasiechefen ställer krav på att flera elever ska gå ut med fullständiga betyg och det ställer krav på rektorer om vilka som kan inkluderas, även om det i många fall kan ge elever en bättre social utveckling och ge ökad förståelse hos typiska elever. Det finns även speciella program för elever med stora sociala samspelssvårigheter som går anpassad studiegång och inkluderas i utvalda kurser.

En bra modell för inkludering är att särskolan får plats i den vanliga skolan, så särskoleelever syns och är aktiva bland de typiska eleverna. Det ökar samvaron och ger bättre förståelse för individens olikheter.

Det som är svårt med det specialpedagogiska arbetet på gymnasienivå är att

”det har gått så pass långt av deras totala skoltid när de kommer hit. Har de inte fått med sig det de ska ha med sig, vad gör man då?... under de här gymnasieåren det är jättesvårt... så jag kan tycka att, nu när jag jobbar här, att de här grundläggande åren är så oerhört viktiga att man lägger mycket tid på och det vet ju alla om.. å ändå gör man det inte tycker jag.”

Specialpedagog A anser att det prioriteras fel i grundskolan och mer resurser krävs för att studieresultaten ska förbättras.

6.2 Olika diagnoser

Det går andra elever på skolan med behov av hjälp hos specialpedagogen, bland annat en annan elev till lärare 1 som inte har någon diagnos ännu men som har väldigt specifika matematikproblem och svårigheter socialt. Skolan har tipsat föräldrarna om att kontakta den barn- och ungdomspsykiatriska öppenvården för utredning. Föräldrarna vill inte genomgå utredning av sitt barn utan tror problemen kommer lösas så småning om.

Lärare 1 tar även upp ett annat svårt elevfall där de biologiska föräldrarna missbrukat alkohol och narkotika, även under graviditet, vilket medfört fetalt alkoholsyndrom som påverkar barnet i skolan och socialt. Barnet fick en ADHD-diagnos vid fem års ålder, och är den svåraste elev som lärare 1 har haft. Eleven hade alltid resurs vid sin sida i form av olika assistenter. Lärare 1 anser att det inte fungerade bra i det här fallet då eleven skulle ha behövt

mer utbildad och erfaren resurs. Eleven var mycket destruktiv och aggressiv, skadade de andra barnen, vuxna och förstörde inredning på skolan. Man var tvungen att hålla fast eleven. Efter en tid insåg man att denna elev inte kunde gå kvar i vanlig stor klass och fick flytta till en annan skola där det fanns en liten avdelning för denna typ av problematik. Här konstaterades att detta var det svåraste fallet även på den avdelningen och eleven bytte till en specialskola.

Det går flera barn i andra klasser med diagnoser som är i behov av stöd och hjälp, på alla möjliga sätt. På skolan finns bland annat ett lugnt rum dit elever med skolsvårigheter kan gå när de känner att de klarar av undervisningen. En assistent följer med elever dit och försöker arbeta i lugn och ro om det går.

I vissa fall kan elever som genomför begåvningsstest och hamnar på gränsen att få gå särskoleklass ändå få gå i vanlig skolklass om föräldrarna vill det. Ett sådant fall finns på skolan nu med en elev som inte klarat målen och gått om en årskurs, men klarar fortfarande inte målen. Föräldrarna vill verkligen att eleven skall fortsätta gå kvar i vanlig skolklass.

Lärare 1 upplever att inkludering i skolan är både positivt och negativt. Det krävs bättre resurser som är med eleverna med sociala svårigheter hela tiden och agerar ”förkläde” som slussar in elever i kamratgrupper för att träna dem att leka och motverkar diskriminering. Det krävs fler specialpedagoger i den vanliga skolan om inkluderingen skall fungera helt. Assistenterna behöver utbildning, de flesta har ingen utbildning alls, lärare 1 har varit med om assistenter som avvikit från arbetsuppgifterna för att det blivit för påfrestande. Skolan sparar för mycket för att göra det möjligt att tillgodose alla elevers behov. Högre lärartäthet krävs för att möta de olika skolproblemen. ”Man kan ha sextio väl fungerande elever och klara det själv men har man två eller tre med koncentrationsproblematik och utåtagerande så blir hela gruppen påverkad.” Lärare 1 blir alltid fäst vid de elever som går i klassen och vill aldrig byta ut någon, även om eleven slåss vill lärare 1 jobba med den. En annan faktor som påverkar gruppen är storleken på klassrummet. När en stor grupp barn vistas i ett litet rum blir de som ”burhöns som hackar på varandra”.

Just en del elever med ADHD- eller aspbergerproblematik har specialpedagog A upplevt som väldigt oroliga och utåtagerande i sina klasser. De var impulsstyrda och oberäknliga vilket gör att andra elever blir oroliga och spända för att något ska hända. I ett fall var en elev även oförutsägbart våldsam och väldigt grov i munnen vilket medförde en rädsla i klassrummet, då

var man under vissa lektioner tvungen att plocka ut eleven från stor grupp som den inte kunde hantera och placera den i ett litet rum för anpassad undervisning. Det fungerade i stor klass under en del lektioner men under andra blev det för mycket intryck och eleven kunde bli uppjagad av andra. Man kan prova att använda skärm som skärmar av synintryck eller hörselskydd som tar bort hörselintryck för att inkludering i stor klass ska bli möjlig, detta fungerar dock inte på alla. Hörselskydd eller hörlurar har specialpedagog A dock bra erfarenhet av på gymnasiet där elever kan koncentrera sig bättre om de lyssnar på musik samtidigt som de studerar.

6.3 Mindre grupper

Många skolor har börjat med små undervisningsgrupper igen där det inte finns möjlighet för eleven i behov av särskilt stöd att följa det klassen gör. Specialpedagog A menar att det prövats att göra inkluderande anpassningar i vanliga klasser som inte går att genomföra i och med nya läroplanen.

”I förra läroplanen var det mer att man skulle utvecklas i sin egen takt mycket mera.. nu går man i årskurser. En årskurs har på nåt sätt ett visst innehåll och klarar man inte den årskursen är det inte säkert att man ska flytta upp till nästa årskurs.. man kommer tillbaka där man var tidigare igen... då får man ta den tills man kan den.”

6.4 Särskoleintegrering

På frågan om vad som gör att föräldrar till barn med svårare begåvningshandikapp hellre väljer särskolan före vanliga grundskolan svarar specialpedagog A att särskolan har en bättre kompetens och resurser på ett annat sätt för att möta dessa elever. Skulle inkludering av särskoleelever vara bra för deras utveckling?

”Elever har ju olika lätt att lära och det är bra att blanda de som har lättare och svårare att lära... det har man pratat mycket om... men att det skulle vara elever som är särskolemässiga eller har en utvecklingsstörning... att man skulle säga att de skulle vara integrerade... det har jag inte just hört...”

6.5 På gränsen för att få gå i särskola

Utifrån specialpedagogens erfarenhet från grundskolan talar hon om elever som bedömts som begåvningsmässigt i ”gränslandet” är svårast. Specialpedagog A menar att psykologer som har uppgiften att ställa diagnosen utvecklingsstörning på elever är idag mycket rädda för att göra detta på elever just i detta ”gränsland”.

”..för vi hade två elever på min förra skola som låg exakt i gränslandet och då... det som blev skrivet om den ena eleven var ju.. diagnosen utvecklingsstörning kan inte fastställas men heller inte uteslutas...”

En av eleverna gick i vanlig klass under hela grundskolan med en resurs vid sin sida och eleverna var väldigt omtänksamma och accepterande. Eleven hade stora svårigheter med inläring, koncentration, samspel, perception och motorik. Eleven klarade inte målen för årskurs två och fick ett ”plusår” men klarar fortfarande inte målen. En förälder undrar om skolan inte kan låta eleven utvecklas utefter sina förutsättningar och slippa de svåraste skolkraven. Går det inte att individanpassa utbildningen för elever med begåvningshandikapp?

Skolinspektion, skolledning och elevhälsoteam säger då:

”men han går i grundskolan och vi har läroplaner och kursplaner som vi ska följa... sen gör man tusen anpassningar... på alla sätt och vis.. man plockar bort vissa saker och lägger till andra.. å de stödet å den hjälpen å en egen utvecklingstakt på nåt sätt.. men.. de e inte så enkelt.. det finns anpassad studiegång där man kan plocka bort ämnen men.. nu går eleven i årskurs två på grundsskolan, ska man börja plocka bort ämnen redan där? ...det kanske man gör på högstadiet men ska man göra det redan här.. vad ska man plocka bort för ämne?... matte?... inte plockar man bort matte?...man får utvecklas i sin egen takt... svenska?... näe, man vill att de ska lära sig läsa och skriva... ska man plocka bort ett helt NO- eller SO-ämne?... förståelsen för allt möjligt runt omkring sig”

Specialpedagog A menar att skolinspektion, skolledning och elevhälsoteam inte vill plocka bort ett helt ämne i grundsskolans tidiga åldrar. Skolan har höga krav på sig från regeringen att alla elever ska nå målen i grundsskolan, så det skolan gör istället är att man sätter in så mycket stöd som möjligt. I det här fallet fick eleven ett extra år, vilken är möjligt att få två gånger. En annan möjlighet är att eleven få gå i en liten undervisningsgrupp då det blir svårt för en enskild lärare att göra många anpassningar i en stor grupp när eleven kan behöva mycket extra förklaringar. Det krävs alltid en vuxen bredvid som ger extra stöd.

En svårighet med inkluderande undervisning av elever med svårare begåvningshandikapp kan vara att lärarens uppmärksamhet blir begränsad då den ofta måste hjälpa. Detta kan medföra att nästa steg i undervisningen för vänta allt längre och nivån för klassen sänks. Detta fick specialpedagog A och lärarkollegiet erfara i en klass på grundskolan där elever visade sig ha missat delar av innehållet under nationella prov. I denna klass gick då en elev i behov av väldigt mycket särskild hjälp, men även flera andra elever med olika svårigheter. Många elever misslyckades då på nationella prov vilket gjorde att klassens lärare kände sig otillräcklig och frustrerad. Det som krävs för fungerande inkludering är fler antal vuxna med utbildning i klassrummen.

En nackdel med inkludering av utvecklingsstörda elever kan vara att det är svårt att få kompisar men detta kan variera från skola till skola och från grupp till grupp. På frågan om

”*cooperative learning*”, vilket innebär att elever lär tillsammans med hjälp av varandra i grupper, skulle förbättra undervisningen för alla där de typiska eleverna hjälper elever med svårare handikapp ställer sig specialpedagog A tveksam.

”Det är sånt här man har kritiserat mycket skolan för... att man lägger för mycket ansvar på eleverna.. och elever med svårigheter är ju de som minst klarar av att ta det här stora ansvaret när man lägger över det på eleverna... man menar mycket på idag att lärare måste ta över det ansvaret... om de skulle arbeta i grupper måste det vara oerhört lärarstyr... och ju yngre de är desto mer styrning behöver de.”

På högstadiet och gymnasiet kan elever dock ta mer ansvar även om alla inte är mogna än. Men specialpedagog A tror som Vygotsky att elever lär sig mycket i sociala sammanhang, men att det måste ske tillsammans med vuxen. Så arbetar man mycket i grundskolan just vid läsinlärning där elever jobbar i mindre grupper men hela tiden med en vuxen som styr. Detta gav eleverna mycket och de lärde av varandra mycket.

6.6 Språkstörning

Språkstörningsproblematik diskuteras inte så mycket men är ganska vanligt i specialpedagogiken, framför allt bland elever med asperger-problematik. Viktigt här är att arbeta mycket med ett tydligare och mer koncist språk samt att de får använda fler sinnen i sin inlärning som exempelvis med stöd av bilder. Sådana bitar är viktigt för lärare att ha med för att kunna inkludera alla, vilket är en stor utmaning. Många gymnasielärare tycker att gymnasiet ska vara på ett visst sätt, som det alltid varit, och ser inte möjligheterna till en anpassad förenklad undervisning.

Det finns ett så kallat ”*coaching center*” på denna gymnasieskola där elever med asperger-problematik undervisas och där har lärare visat sig ha till och med högre krav på sina elever än lärare på samhällsprogrammet. Klasserna på samhällsprogrammet har haft så många elever med språksvårigheter så lärarna har varit tvungna att anpassa undervisningen och sänkt kraven. Specialpedagog A uttrycker sig vidare i inkluderingsfrågan på gymnasienivå:

”Även om det är ett högskoleförberedande program, kan man inte förenkla undervisningen så att den blir tillräckligt tydlig och klar och då ändå få fram samma budskap. Man använder sig av så många svåra begrepp från början som eleverna har svårt att ta till sig.” Det är bättre att använda ett mer vardagligt, enkelt och rent språk som sedan jämförs, kopplas ihop och förklaras så eleverna erhåller bättre förståelse.

6.7 Gymnasiesärskolans inkludering

Det finns olika nivåer på särskolan beroende på vilken grad av svårigheter eleven har, det kan utöver utvecklingsstörning röra sig om sociala eller fysiska svårigheter som gör att de på olika sätt får svårt att ta sig fram i vardagen. Antingen genom att de inte kan röra sig fysiskt eller att de inte fungerar i grupp. Det gör att de får gå i en mer individuell linje med mindre grupp där upplägget och kurser anpassas efter elevens förutsättningar på olika sätt, så att alla elever tillgodoses. Vidare finns ytterligare en grupp elever med olika former av svårare utvecklingsstörning där alla saknar tal. Lärare 2 berättar att det är så olika nivå inom grupperna och att de inkluderas tillsammans med varandra, men inte i ordinarie nationella program så mycket som det är just nu.

Lärare 2 ser inga problem med inkludering av särskoleelever i gymnasieskolan. Alla kan inkluderas på sitt sätt i nationella program genom vissa kurser på ett smidigt sätt. Det förekommer nu på skolan att minst fyra elever från särskolan inkluderas i ett nationellt program samtidigt som de läser enligt särskolans läroplan. Det kan skapa problem för lärare som tar emot särskoleelever och inte är införstådda i vilken läroplan och kursplan som gäller.

Vidare berättar lärare 2 att han drivit inkluderingsprojekt en del själv i sitt ämne så de som läser ämnet idrott enligt särskolan kan gå upp en kurs och höja sin kunskapsnivå om de behärskar det. Målet ska vara att prova läsa idrott och hälsa 1 som är ordinarie kursplan på gymnasieskolan. De elever som får med sig ett gymnasiebetyg från särskolan har då en stor fördel när de söker arbete eller går vidare till folkhögskola.

Ett sätt att få upp kunskapsnivån för särskoleelever som kan inkluderas i vanlig gymnasieskola i just ämnet idrott och hälsa är som lärare 2 beskriver det:

”att de läser lite granna.. de får konkreta uppgifter vid sida av den ordinarie undervisningen där de inte har så mycket... så att säga prov eller.. teoretisk undervisning som är läxbaserad... det är mer vi tar det här och nu.. berätta vad ni kan och kommer ihåg från tidigare lektion och så repeterar vi därifrån och tar ett steg vidare. Då skulle man kunna tänka sig att de får någon form av uppgift: det här ska du redovisa om, det här ska du skriva om eller nåt sånt där. Det är ju första steget liksom... att försöka förankra kunskapen. Sen kan man ju tänka sig att den här eleven kliver in på... börjar med friluftsdagar kanske.. närvarar tillsammans med en assistent på ordinarie friluftsdagar för idrott och hälsa 1. Sen kan man tänka sig att eleven kanske kommer på någon lektion, någonting som den kanske gjort tidigare, man kanske förbereder på ett sånt sätt att man i särskolan tillsammans med den ordinarie gruppen kör till exempel en danslektion eller en bollspelslektion eller vad det kan vara. Så kör man exakt samma upplägg, om det är samma lärare då förstås, kör man det upplägget som är tänkt att göras kommande vecka med idrott och hälsa 1 gruppen. Så får den här personen vara med. Man förklarar vad som håller på att hända och vad som är på gång. Där finns det egentligen inga problem, speciellt om det är samma lärare då. Så där finns det egentligen bara möjligheter.”

Vidare berättar han att särskolan där han arbetar har jobbat med den här typen av inkludering med andra elever i andra ämnen tidigare. Det programmet som särskoleeleverna inkluderades i har en restaurangprofil där eleverna blir profilerade inom restaurang, bageri eller kök samt hemkunskap. Det här finns inom de nationella programmen och här har elever från särskolan slussats emellan med fantastiskt resultat. De har varit med under en vecka eller bara varit med under kökslektionerna. Eleverna har visat stor hängivenhet, stort fokus, engagemang, lagt tid och energi på att själva inkluderas vilket har fungerat otroligt bra. Lärare 2 har hört från kollegor som talat med dessa elever efter gymnasietiden, utvärderat det på plats och fått positiva reaktioner.

De flesta som börjar på gymnasiesärskolan kommer från grundsärskolan. De kan välja själva, med föräldrar, om de vill börja på ett ordinarie nationellt program men då får de oftast problem. Det finns en anledning till att de behöver särskild hjälp och det behovet försvinner inte utan det är ett handikapp, men de erbjuds möjligheten att pröva en högre nivå och om lärare ser att eleven skulle kunna tänkas behärska det.

Det är väldigt få som går vidare till högre studier efter särskolan. Lärare 2 menar på att det rör sig om kanske en av femton. De flesta börjar ofta jobba direkt eller går in i daglig verksamhet där de har en sorts praktikplats med ersättning.

Lärare 2 menar att särskoleelever inte ska ha något som helst problem att skaffa vänner i en vanlig grupp, det enda som skiljer dem från andra är att de har ett behov av stöd för att lära sig saker och kanske inte alltid fungerar i stor grupp. Risken för mobbning finns då ”mobbare” enligt lärare 2:

”Den teorin som jag känner till om mobbare är att de försöker leta en svaghet och anmärka på den för att på ett eller annat sätt kunna dölja sina egna svagheter. Man försöker hitta något som avviker från normen som går att anmärka på, så det är klart att den risken finns.”

Om inkludering av elever med svårare handikapp och grövre utvecklingsstörning med ”*cooperative learning*” tror lärare 2 att det blir svårt att inkludera. Det beror på vilket typ av handikapp eleven har men just när det handlar om avsaknad av språk, bristande närminne och uppfattning om vad som händer och kräver så omfattande assistans. Men han tror att särskoleelever hade mått bra av att få hjälp av andra typiska elever på gymnasiet i ”*cooperative learning*”. Dock skulle de typiska gymnasieeleverna riskera att bli lidande i sin egen undervisning, då den måste läggas på en så mycket lägre nivå. Det kräver att hela

skolgången förändras och att den antingen blir längre eller att kunskapskraven minskar avsevärt.

6.8 En modell för individanpassning i gymnasiets idrott och hälsa

Lärare 3 berättar:

”Det här var något som jag bar på en längre tid under de första åren jag jobbade här... att jag hade så svårt att se på att det var så många elever som inte blev godkända, oavsett program och oavsett lärare.. så har det alltid varit en alltför stor grupp, både killar och tjejer, som inte deltog i idrotten. Så jag kände att vi måste göra någonting, framför allt för deras egen hälsas skull, det är viktigast, och sen ur ett samhällsekonomiskt perspektiv så är det ju vansinne att släppa ut elever i vuxenlivet som inte har deltagit i idrotten och som är väldigt dåligt rustade.”

Begreppet hälsostudio används för att avdramatisera verksamheten och inte få eleverna att känna sig utpekade eller skämmas, utan snarare för att göra det mer attraktivt. Det rör sig om elever som av fysiska, psykiska eller sociala skäl inte kan delta i den traditionella idrottsundervisningen. De får själva ansöka om att få delta i verksamheten via mentor, idrottslärare, skolsyster eller kurator. Eleverna inkluderas så mycket som möjligt i sin klass men till hälsostudion när de känner att de inte har möjlighet att delta. De går en individanpassad variant av idrott och hälsa 1 men med samma innehåll. I vissa fall lämnar eleven hälsostudion då livet kanske förändrats på något sätt och återgår till ordinarie undervisning fullständigt.

Lärare 3 hade vid ett tillfälle fått frågan av gymnasiechefen om hur många av eleverna som skrivs in på hälsostudion som inte klarar godkänt betyg i ämnet. Ungefär 10 procent svarar lärare 3 och rektor. Gymnasiechefen undrar då hur de ska gå tillväga för att få igenom dessa också. Lärare 3 menar då på att det rör sig om sådana stora sociala problem utanför skolan som enbart skolan inte kan lösa och dessa elever dyker aldrig upp. De som kommer dit klarar dock oftast sitt betyg. Lärare 3 arbetar nära elevhälsoteamet och de utformar planer för att motverka elevers upplevda stress samt mot tobaksrökning. Tobaksrökning är ett gigantiskt problem på den här gymnasieskolan, trots den kunskap människan har idag och det som idrottslärarna undervisar .

Lärare 3 med kollegier erbjuder eleverna så kallad verkstadstid utöver ordinarie undervisning där elever i behov av stöd kan få hjälp med sina studier på många olika sätt. De har även möjlighet att genomföra prov på det sätt som passar dem bäst. Det görs individuella lösningar hela tiden för att så många som möjligt ska klara studierna.

6.9 Elever med invandrabakgrund

Lärare 1:s grundskola ligger inte i ett segregerat område och nästan inga elever har invandrabakgrund. Andra grundskolor i kommunen ligger i segregerade och hårt belastade områden. Här finns fler resurser och klasserna är mindre.

Specialpedagog A möter på gymnasiet flera elever med invandrabakgrund som inte är motiverade och inte vill vara i skolan. Varje chans de får slipper de undervisning och har aldrig med sig material, men specialpedagog A arbetar för att hjälpa dessa. Det beror mycket på att de kommer från en dålig skolkultur eller studiekultur. Då är det viktigt att läraren är bestämd och tydlig vilket har hjälpt i dessa fall.

I en gymnasieklass med stor andel elever med invandrabakgrund var det väldigt oroligt och grupperingar där bland annat en lärare hade anklagats för att vara rasist. Det hela resulterade i att rektor ofta kom till klassen och styrde och diskuterade med eleverna och försökte lägga över lite ansvar på dem. Det fungerade inte så rektor fick gå in och placera elever på ett visst sätt i klassrummet vilket gjorde rektorn besviken. Några elever hade skolsvårigheter men det blev som en sorts kultur i den här klassen där alla skulle ha det.

Man kan se på ungdomar som kommer från andra kulturer att uppfostran sker på olika sätt och i vissa kulturer är det inte resonerandet som vi använder i Sverige, där man förväntar sig att barnet ska lyssna och kunna ta ansvar. I många andra kulturer sker uppfostran mycket mer auktoritärt, utan givande och tagande, vilket medför att de inte hanterar den svenska resonerande stilen i skolan. Då kan det krävas en större tydlighet och en ”*fastare hand*” för att nå dessa elever. Det krävs en auktoritär ram först för att sedan kunna låta eleverna ta mer ansvar själva. Men det varierar naturligtvis mellan individer, en annan relativt nyanländ flicka från Irak ligger på specialpedagog A ”*som en igel*” för att få stöd och klara sina uppgifter trots stora språksvårigheter. Motivationen spelar stor roll.

Ett annat exempel på ett speciellt fall i gymnasiet är en rullstolsbunden elev med språkstörning där familjen har en invandrabakgrund. Språkmiljön under uppväxttiden har inte varit främjande och det finns en del andra funktionsnedsättningar. Denna elev har gått i specialklass under hela grundskolan och går nu i vanlig klass på gymnasiet men med anpassad studiegång. Denna elev utvecklas socialt, vilket den haft svårt för tidigare, samtidigt som den får med sig en gymnasieutbildning.

Lärare 2 arbetar med flera grupper nyanlända invandrare av olika kulturell bakgrund. Integreringen tycker han går jättebra och strävar åt rätt håll. Det är en rak bana där man kommer till Sverige, man får gå i en skola och få undervisning som hela tiden strävar efter att man ska komma in på en ordinarie nationell gymnasielinje från att man kommer hit dag ett, ju fortare desto bättre. De nyanlända eleverna ges ett personligt ansvar för att kunna lyckas med detta och lära sig språket och kunskapskraven med hjälp av lärare utefter språkligt nivåindelade grupper. Det finns ganska mycket språkhjälpmedel idag i form av elektroniska lexikon så språkinläringen går fortare och utvecklas hela tiden.

När språket är så pass bra börjar de läsa mot högstadiets kursplaner och får betyg enligt dem. När de har fått betyg i tillräckligt många kurser så har de ett underlag för att kunna söka in på gymnasiet och är då inkluderade som en typisk elev. Detta gäller då ungdomar som anländer i gymnasieåldrar, yngre elever fångas upp av grundskolan och vuxna av vuxenskolan. Hur det går varierar stort främst beroende på skolbakgrund och inläringsteknik. Vissa har studerat språk i andra länder och då brukar det vara lättare att lära sig ytterligare ett språk. Matematiska språket brukar gå lättare att översätta men svenskan ställer relativt höga krav och tar lite längre tid men har man gått i skolan rent generellt så kan det gå ganska fort. De som bara arbetat eller levt på flykt de senaste åren som är ganska vanligt och vissa är här utan föräldrar, då kan det ta lite längre tid.

Lärare 2 upplever att de flesta nyanlända är väldigt engagerade och vill lyckas men har andra förutsättningar och kan få det problematiskt och tycker det blir jobbigt.

”Detta kan uttryckas på olika sätt, vissa kämpar hårdare och vissa nästan gräver ner sig psykologiskt för att de tycker att... fasen jag är värdelös, jag kan inte medan de har helt andra förutsättningar än de som gått igenom hela den svenska skolan och lärt sig hur den är uppbyggd och hur kurserna är uppbyggda. Vi lärare bygger ju upp kurser för att från grunden.. det här har ni lärt er i ettan, tvåan, trean, fyran osv.... så fortsätter vi med det på gymnasiet... medans en som kommer in på gymnasiet kanske har läst ett år mot årskurs nio... som inte har studietekniken inne får problem och kan uppleva det psykologiskt jobbig.”

Lärare 2 stöter även på elever som uttrycker sig frågandes till syftet med skolan och sätter sig på tvären till undervisning:

”Jaha du är här för att göra mitt liv till ett helvete, ungefär... varför ska jag va här?... du gör det bara jobbigt för mig... jag vill bara ta det lugnt... och på det sättet kan de ju sätta sig på tvären. Men de är ju här frivilligt också, det är inte någon som tvingar dem att vara här.. det är gymnasieskolan.. men vi är här för att hjälpa dem och gör allt för att de ska vara här hela tiden... varje dag och ge understöd och hjälper. Klart att vissa skulle vilja vara hemma och ta det lugnt och sätter sig på tvären av den anledningen. Men det är verkligen ingen skillnad mot vanliga nationella program.”

6.10 Inkludering i Tyskland

Tyskland har precis som Sverige särskola, och den fungerar på samma sätt men lärare 4 upplever att särskolan är helt avskild från den ordinarie skolan i Tyskland. Det tyska skolsystemet är i högre grad mer kategoriserat än det svenska. Elever delas in i program beroende på begåvningsnivå genom hela grundskolan, och gymnasiet är utformat annorlunda där bara de högst presterande får möjlighet att söka dit.

Lärare 4 menar dock att förändring är under diskussion för att blanda elever som ligger på olika nivåer. Inkludering ska bli ett krav men det är en stor utmaning. Det behövs fler lärare i den inkluderande klassen, två eller tre lärare vore idealiskt anser lärare 4. Hjälp-lärare kan behövas vid olika delar av lektioner. Mindre klasser är ett annat alternativ.

Han anser att det blir lättare i Sverige att visa vad man går för när nivåindelningen inte sker lika hastigt. Att få en andra chans är även det betydligt enklare. På gymnasienivå finns hotell- och restaurangprogram med mera vilket inte existerar i Tyskland. Det blir enklare i Sverige om man inte orkar plugga, men ändå vill skaffa en utbildning som ger grunden till högskolebehörighet och samtidigt en yrkeskompetens.

Tyskland har samma skolproblem som Sverige och ADHD-diagnoser ställs på flera elever. Lärare 4 menar att medicinering oftast hjälper med just den problematiken. Under en praktikperiod i Berlin på mellanstadiet mötte han många elever med invandrarbakgrund och språkproblem. Han menar att elever som härstammar från mellanöstern och Polen, som många var just i den gruppen, ofta har en annan mentalitet än tyska ungdomar. De är mer aktiva, energiska och vill alltid agera samt är mer högljudda. Inget större problem på idrotten men i klassrumsmiljö kan det bli det. När lärare 4 praktiserade i Sverige mötte han liksom lärare 2 nyanlända invandrare och tyckte det var svårt med språket. Här krävdes mycket kroppsspråk för att lyckas.

Klasstillhörighet styr i hög grad hur studieresultaten blir, menar lärare 4. Skolkulturen ser olika ut beroende på elevens bakgrund. Högre samhällsekonomisk klass innebär oftast högre studiemotivation och bättre resultat.

7 Diskussion

Alla människor är olika och kommer från olika bakgrund vilket gör att lärare och övrig personal i skolan ständigt måste hålla sig flexibla. Negativa aspekter med inkludering kan

vara vid resursbrist där en lärare får det påfrestande i arbetet. Klassrumsmiljön är viktig för att kunna ge bästa möjliga undervisning men samtidigt är det bra att blanda elever som ligger på olika nivå, så länge det finns resurser i form av, helst utbildade, vuxna som hjälper och stöttar. Det handlar med andra ord mycket om kringliggande ramfaktorer som påverkar. Lärare 1 talar mycket om hur miljön och reaktioner påverkar hur gruppen fungerar, precis som von Wright (2008) i det reaktionella perspektivet. Problemen ska inte ses som vissa individer, utan ett resultat av alla omkringliggande faktorer.

Vidare kan inkluderingsprincipen fungera olika för olika individer. Vissa elever kan må sämre i en stor grupp och då måste det naturligtvis tas hänsyn till i form av individanpassning. Hur en handikappad elev upplever tillvaron beror även på hur gruppdynamiken är och vilka vuxna som finns tillgängliga för vägledning. Det kan variera stort beroende på vilka människor som ingår i verksamheten, både lärare och elever, deras erfarenheter och bakgrund, i ett relationellt perspektiv mellan alla parter. En viktig uppgift för personal i skolan är att alltid försöka arbeta för det som är positivt enligt Antonovskys salutogena hälsoteori (2005) och fokusera på det.

Specialpedagog A poängterar att cooperative learning är lämpligt tillvägagångssätt i undervisningsmiljöer. Ledare ska alltid agera enligt den auktoritativa ledarstilen, den mest rationella och den som i forskning ger bäst resultat. Utvecklingskrav ska ställas på eleverna men de är samtidigt demokratiska medmänniskor (Sommer, 2008). Diskussioner och öppna samtal är bra men läraren leder gruppen och vägleder eleverna enligt välfärdssamhällets värderingar och kunskapstraditioner.

Alla kan bli skoltrötta och känna omotivation till utbildning någon gång under livet. Jag tror att det är en del av människans natur att ifrågasätta saker och dessutom vill vi ofta göra det enkelt och bekvämt för oss. Skolan är inte helt utformad för att göra det enkelt och bekvämt för elever, och inte arbetsplatser för sin personal heller för den delen. Men den finns till för att främja utvecklingen av den sociala, psykiska, fysiska och kulturella kompetensen samtidigt som den vill stimulera till akademiska intressen och hjälpa kommande generationers förbättringar av samhället. Därför är det, precis som lärare 2 säger, viktigt att vi arbetar för att alla elever ska gå kvar i skolan, även när den är frivillig.

Lärare 4 tar upp klasstillhörighetsteorin som en bidragande faktor till skolmotivation. Detta kan som Specialpedagog A lyfter fram bero på den skolkultur man kommer ifrån och vilka vanor eller ”*habitus*” (Bourdieu, 1990) som förs vidare i uppväxten. Språkutvecklingen kan

vara bristande i segregerade områden vilket kan medföra social isolering och utanförskap. Det viktiga för lärare är att aldrig sluta ha positiva förväntningar av sina elever enligt Antonovskys salutogena tankesätt (2005).

Vidare kan det krävas en allmänt mer solidarisk mentalitet i samhället, en ”*solidaritet med svaga och utsatta*” (LGR-11, s.7). Som Assarson diskuterar i sitt verk ”*Utmaningar i en skola för alla – några filosofiska trådar*”(2009) är skolan inte i fas med den kulturella mångfald som uppträder i samhället. Skolan är fortfarande förknippad med normer vilket gör inkludering och integrering svårt. Huvudsaken för alla lärare torde vara att göra undervisningen så stimulerande och rolig som möjligt för att inte tappa elevernas intresse. Underhållande och variationsrika lektioner som samtidigt innehåller all nödvändig kunskap. Elever ska bli glada av skolan och vilja komma tillbaka varje dag.

7.1 Metoddiskussion

Intervjun som metod för att samla information tycker jag har varit bra, men jag anser också att det bara ger information ur den enskildes perspektiv och detta kan vinklas av vad denne tror intervjuaren vill höra och vad som anses spegla verksamheten i positiv bemärkelse. Därför tycker jag att det är bra att ha tagit del av verksamheten på plats för att få en djupare inblick, kombinerat med intervjuer med verksamhetsföreträdare. På detta sätt kan man jämföra intervjuaren med verkligheten.

Litteraturlista

Antonovsky, Aaron. *Hälsans mysterium*
Stockholm : Natur och kultur, 2005

Assarson, I. 2009. *Utmaningar i en skola för alla – några filosofiska trådar*.

Bourdieu, P. 1984. *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press

Bourdieu, P. 1990. *The logic of practice*. Stanford, California: Stanford University Press

CRITICAL COMPONENTS OF SUCCESSFUL INCLUSION OF STUDENTS WITH SEVEREDISABILITIES: LITERATURE REVIEW

Turki Alquraini (King Saud University) Dianne Gut (Ohio University) *INTERNATIONAL JOURNAL OF SPECIAL EDUCATION* Vol 27, No: 1, 2012

Dagens Nyheter. Söndagskrönika av Peter Wolodarski. 2011-08-28
<http://www.dn.se/ledare/signerat/sprakets-farligaste-begrepp>

Denscombe, M. 2009. *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna. 2. uppl.* Lund: Studentlitteratur

Ethnic Environment During Childhood and the Educational Attainment of Immigrant Children in Sweden
Bygren, Magnus. Szulkin, Ryszard. *Social Forces*; Mar2010, Vol. 88 Issue 3, p1305-1329, 25p

Ethnic segregation and performance inequality in the Swedish school system: a regional perspective.

Andersson, Eva Östh, John Malmberg, Bo
Environment & Planning A; Nov2010, Vol. 42 Issue 11, p2674-2686, 11p

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. 2002.
Stockholm: Vetenskapsrådet

Förenta Nationernas barnkonvention

FN:s generalförsamling den 20 november 1989. UNICEF
<http://www.scribd.com/doc/34000103/Barnkonventionen-i-Sin-Helhet>

Haug, P. 1998. *Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*.

Hjärne, E. & Säljö, R. 2008. *Att platsa i en skola för alla*.

INCLUSIVE EDUCATION IN SWEDEN: RESPONSES, CHALLENGES, AND PROSPECTS

Girma Berhanu. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SPECIAL EDUCATION* Vol 26, No: 2, 2011

LGR-11

<http://www.skolverket.se/>

Léon, R. 2001. *På väg mot en diversifierad normalitet*.

Lundgren, Ulf. 1999. *Ramfaktorteori och praktiskutbildningsplanering*. *Pedagogisk Forskning i Sverige* årg 4

Persson, B. 2008 *Elevens olikheter och specialpedagogisk kunskap*.

Salamancadeklarationen. UNESCO 1994.

http://www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/allas_lika_varde/2.2356/2.2365/salamancadeklarationen-1.135024

Social Inclusion or Social Isolation: How Can Teachers Promote Social Inclusion of Students With Disabilities?
Hodge, Samuel R., Yahiku, Kris, Murata, Nathan M., Von Vange, Marlene
Teaching Elementary Physical Education May 2003, Vol. 14 Issue 3, p29 4p.

Sommer, D. 2008. *Barndomspsykologi: utveckling i en förändrad värld.* (3. uppl.) Malmö: Liber

von Wright. Skolverket (2001). *Att arbeta med särskilt stöd. Några perspektiv.*

Syfte och frågeställningar: Syftet med det här arbetet är att dels göra en teoretisk genomgång av de viktigaste styrdokumenterna när det gäller inkludering, dels att med hjälp av några verksamma pedagogers tankar belysa hur inkludering gestaltar sig i en reell skolmiljö, samt undersöka hur integrering fungerar i praktiken i dessa skolmiljöer.

Hur upplever respondenterna att inkludering av elever i behov av särskilt stöd fungerar på sina respektive arbetsplatser?

Hur upplever respondenterna att integrering av elever med invandrarbakgrund fungerar på sina respektive arbetsplatser?

Vilka sökord har du använt?

Ebsco: Inclusion, integration, ethnic and school and Sweden

Var har du sökt?

Ebsco

Sökningar som gav relevant resultat

Ebsco: Inclusion, ethnic and school and sweden

Kommentarer

Det var enkelt att söka sig fram till relevanta artiklar till min studie via Ebsco. Har endast använt artiklar från första sökträff.